

HET DNA VAN

Wat is het
en wat doe je
eraan?

Peter Adriaenssens

Noël Slangen met Netwerk Tegen Armoede
Isa Van Dorsseleer

KINDER ARMOEDE

Inhoud

VOORAF	7
---------------	---

DEEL 1

HET ONRECHT KINDERARMOEDE

1 Een boom in de woestijn. Hoe rolmodellen onbegrip creëren	11
2 De blik corrigeren. Wij worden ongelijk geboren	14
3 Iedereen heeft recht op een menswaardig bestaan. Van straatveger tot stafmedewerker	20

DEEL 2

DE VELE GEZICHTEN VAN KINDERARMOEDE

4 Een nest rond het nest bouwen. Hoe de sporen van armoede in de baarmoeder beginnen	27
5 De omgekeerde bermudadriehoek. Hoe armoede het lastiger maakt om het goed te doen als ouder	33
6 Detox voor het kinderbrein. Hoe armoedestress de hersenen vergiftigt	40
7 De kostprijs van armoede drukken. Hoe schaarste denken en doen verstoort	48
8 Gezond wonen, gezond leven. Hoe zonder deftig dak een leven uiteenvalt	54
9 Een bombardement van prikkels. Hoe kinderopvang ouders in armoede kan bijspringen	63

10	Jouw taal is jouw wereld. Hoe taalachterstand de vingerafdruk van armoede draagt	71
11	Je krijgt wat je verwacht. Hoe het verhaal dat anderen over armoede vertellen kinderen saboteert	78
12	Een kleine wereld opentrekken. Hoe armoede mensen in een isolement duwt en houdt	84
13	Recht of gunst? Hoe solidariteit een zaak is voor iedereen	89
14	Vinger van de pauzeknop. Hoe generatiearmoede te doorbreken	95

DEEL 3

WAT KUN JE DOEN TEGEN KINDERARMOEDE?

15	En wat doe je eraan? Hoe iedereen zijn steentje kan bijdragen	105
----	--	-----

TOT SLOT

16	Over het Kinderarmoedefonds. Tien jaar strijden tegen kinderarmoede	123
17	Over het Netwerk tegen Armoede. Waar mensen in armoede het woord nemen	127

REFERENTIES	129
-------------	-----

EINDNOTEN	147
-----------	-----

Vooraf

De groeiende kinderarmoede laat weinigen onberoerd. Toch verzandt het debat over kwetsbare gezinnen vaak in dooddoeners en vooroordelen. Dit boek wil een bijdrage leveren om hieraan iets te doen. Tijdens het schrijven van dit boek bedachten we dat het harde etiket 'armoede' voor kinderen en gezinnen een extra last is om te dragen. Een last boven op de beproevingen die in armoede leven al met zich meebrengt. Niemand loopt te koop met het etiket 'armoede'. Geen mens verdient het om gereduceerd te worden tot het probleem waar tegen hij vecht.

De wetenschap, waaruit wij hier ruim citeren, vertelt ons wat de gemiddelde impact van armoede is. Maar geen mens is hetzelfde. Onder ieder cijfer zit een diversiteit aan mensen en situaties, zowel gezinnen en kinderen, voor wie de impact nog veel zwaarder weegt dan de cijfers zeggen, als anderen, die er in gelijkaardige omstandigheden om diverse redenen in slagen om hun situatie ten goede te keren of te verlichten.

Wij stelden ons ook de vraag of we beter voor een minder stigmatiserend woord dan 'armoede' zouden kiezen, zoals 'kwetsbaarheid'. Maar ook die term is intussen beladen. Daarom kiezen wij voor dit boek voor de rauwe woorden 'armoede' en 'kinderarmoede'. Want kinderarmoede is rauw. Het is een rauw onrecht dat geen mens, laat staan een kind, verdient.

DEEL 1

**Het
onrecht
kinder
armoede**

1

Een boom in de woestijn

HOE ROLMODELLEN ONBEGRIP CREËREN

Noël Slangen

Tijdens een reis reed ik door een woestijn. Niets dan zand, zo ver als ik kon zien. Tot ik ineens, midden in die woestijn, een frisse groene boom zag staan. Ondanks de verzengende hitte en het gebrek aan water was één boom er wonderbaarlijk in geslaagd om uitgerekend op die plek te groeien. In armoede zou men dit ‘een rolmodel’ noemen. Alsof al die andere zaadjes te lui waren om uit te groeien tot een volwaardige boom.

Ik heb er altijd van gegruwd als men mij een rolmodel noemde. Ik ben inderdaad opgegroeid in een vierdewerldmilieu, maar ik werd een succesvol ondernemer en opiniemaker. Van zo iemand wil men graag horen hoe die armoede eruitzag, de verhalen en anekdotes over ontbering, kou en lege brooddozen. Toch is dat niet de essentie van kinderarmoede. Het is de manier waarop niet-arme mensen naar kinderarmoede kijken, als naar een probleem dat opgelost kan worden met een maaltijd en een warme deken – een hedendaagse versie van *Oliver Twist*.

Voor wie arm is, en voor kinderen die hun weg moeten zoeken uit die armoede, zijn dat niet de dingen waarover armoede gaat. Wie opgroeit in armoede, heeft het gevoel er niet bij te horen, achtergelaten te zijn en afgewezen te worden door de wereld. Waardoor je boos wordt op die wereld. Wie in armoede opgroeit, begint met een rugzak die veel lasten bevat, maar weinig hulpbronnen. In dit boek lees je wat de impact van armoede is op ontwikkeling en kansen. En dat gaat heus niet over een lege brooddoos, wat niet meer dan een symptoom is en niet de oorzaak. Het gaat over je opgesloten voelen tussen glazen muren, er niet bij horen, schaamte en boosheid, negatieve energie en de kortsluiting die de ziekmakende stress in je hersenen veroorzaakt, waardoor je niet langer rationeel de dingen op een rij krijgt en gedoemd lijkt om foute beslissingen te nemen.

Wie opgroeit in armoede, praat daar niet graag over, schaamt zich erover en zet zich pas na lange tijd over die schaamte heen. Ik ken succesvolle mensen die de armoede waarin ze opgroeiden achter zich konden laten. Ze voelen zelden de behoefte om erover te getuigen, ze willen het achter zich laten en de gebeurtenissen begraven die ze nooit meer willen herbeleven. Er zijn ook mensen die zich aan de armoede hebben kunnen ontworstelen en die niet langer begrip kunnen opbrengen voor mensen die daar niet in slagen. Maar ik ben nog meer mensen tegengekomen die een mooie middenklassenjeugd beleefden, en die het toch niet kunnen laten om het punt te maken dat ze 'het ook niet breed gehad hebben'. Ik hoop dat ze dit boek lezen, en de cijfers en feiten ontdekken die tonen wat armoede écht betekent.

Ik besef bovenal dat mijn ervaringen in het niet verzinken bij wat zovele anderen meegemaakt hebben, de mensen en verhalen die ik heb leren kennen. Sommige gradaties van wat armoede met kinderen en gezinnen doet, zijn onbevattelijk. Wie opgroeide in armoede heeft het daar niet graag over, omdat

degenen die het zelf niet meegemaakt hebben vooral meeleven met dingen die voor wie in armoede opgroeide minder uitmaken. Terwijl er zo weinig begrip is voor de dingen die echt pijn deden, de gevoelens en ervaringen die wij die in armoede opgroeiden nog iedere dag met ons meedragen.

Ooit vergeleek ik de impact van kinderarmoede met kinderen die de opdracht krijgen om met legoblokken de hoogst mogelijke toren te bouwen. Maar kinderen in armoede krijgen maar een derde van de legoblokken dan kinderen uit de middenklasse. En wie het echt goed heeft, krijgt er nog tien keer zoveel. Natuurlijk zal soms een kind met heel weinig blokken een fantastische toren maken. En er zal er zeker eentje tussen zitten dat er met tien keer zoveel blokken nog steeds niet veel van terechtbrengt. Maar het lijdt geen twijfel dat wie met veel blokken begint, gewoonweg de meeste kans heeft om te eindigen met een mooie grote toren. Meritocratie is een leugen en rolmodellen zijn een luie manier om de verantwoordelijkheid bij kinderen en gezinnen in armoede zelf te leggen.

Ja, soms groeit er een boom in de woestijn. Gelukkig maar. Maar dat wil niet zeggen dat al die andere zaadjes lui zijn of niet genoeg wilskracht hebben. Zij missen gewoon de omgeving om uit te groeien tot een mooie boom. Een boom waar we nochtans allemaal de vruchten van zouden kunnen plukken.

Het DNA van kinderarmoede. Wat is het en wat doe je eraan?
Peter Adriaenssens en Noël Slangen

© 2023 Davidsfonds / Standaard Uitgeverij nv,
Franklin Rooseveltplaats 12, 2060 Antwerpen, Peter Adriaenssens en
Noël Slangen

Gemaakt onder licentie van Davidsfonds. 'Davidsfonds' is het
geregistreerde merk van Davidsfonds vzw, Sluisstraat 79 bus 03.01,
3000 Leuven.

www.standaarduitgeverij.be
info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland:
New Book Collective, Utrecht
www.newbookcollective.com

Eerste druk november 2023
Omslagontwerp: Herman Houbrechts
Typografie binnenwerk: Martijn Dentant, Armée de Verre Bookdesign

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 223 4066 0
D/2023/0034/369
NUR 740

Deze publicatie kwam tot stand in samenwerking met het
Kinderarmoedefonds beheerd door de Koning Boudewijnstichting.

**KINDER
ARMOEDE
FONDS**

 Koning
Boudewijnstichting
Samen werken aan een betere samenleving